

عقاب درون قاب

شعر طرح، از ساختار تا محتوا

دکتر شیرزاد عابدی

دانشیار دانشگاه علامه طباطبائی

سپیده محمدی خواه

انتشارات علم و دانش

مفتی محمد رفیع الرحمن صاحب مدظلہ العالی

سرشناسه : طایفی، شیرزاد، ۱۳۵۲ - ،
 روان و نام پدیدآور : عقاب درون قاب؛ شعر طرح، از ساختار تا محتوا.
 مشخصات نشر : تهران: علم و دانش، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۵۰۰+ چهارده ص.
 یک : ۷-۵۷-۷۱۳۶-۶۰۰-۹۷۸
 معیت فهرست نویسی : فیای مختصر
 داشت : این اثر در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
 اسه افزوده : محمدی خواه، سپیده، ۱۳۶۴ - ،
 راره کتابشناسی ملی : ۳۶۷۰۰۳۰

نام کتاب • عقاب درون قاب؛ شعر طرح، از ساختار تا محتوا
تألیف • شیرزاد طایفی، سپید مجیدی خواه
ناشر • علم و دانش
طرح جلد • کیانوش سعادت‌مند
صفحه‌آرایی • علم و دانش، رضا اشتیاقی
ناظر فنی و چاپ • داوود وهاب‌زاده دهخوارقانی
نوبت چاپ • اول، زمستان ۱۳۹۴
یتوگرافی / چاپ / صحافی • مصور / عطاء / زنوز
شمارگان • ۱۵۰۰ نسخه
قیمت • ۲۶۰۰۰ تومان

سائی: تهران، میدان انقلاب، خیابان انقلاب، بین خیابان اردیبهشت و ۱۲ فروردین، ساختمان ۳۱۰، طبقه زیر همکف.
فهن: ۶۶۴۱۵۲۵۹-۶۰

ایمیل: teymori_۱۳۵۵@yahoo.com

www.elmo-danesh.ir: آیت

فهرست

۱.....	و تدمه
۹.....	بخش اول: کلیات و مفاهیم
	فصل اول: پیش‌بنده شعر کوتاه پارسی (از آغاز تا انتشار هایکو، برگردان احمد شاملو و ع. پاشایی).....
۱۱.....	الف- قالب‌های کهن شعر کوتاه پارسی.....
۱۳.....	۱- خسروانی و لاسکوی.....
۱۷.....	۲- شعر کوتاه پارسی در قرون اولیه اسلامی.....
۲۳.....	۳- سه‌خشی‌های جعفرقلی گرمجی.....
۲۵.....	۴- دوبیتی‌ها و ترانه‌ها.....
۲۹.....	۵- واسونک‌ها.....
۲۹.....	۶- دایمی.....
۳۰.....	۷- لیکو و موتو.....
۳۱.....	۸- لندی‌ها.....
۳۳.....	۹- شعر کوتاه و مشاهیر پارسی‌گوی ادبیات کلاسیک ایران.....
۴۰.....	ب- قالب‌های سنتی شعر کوتاه معاصر.....
۴۱.....	۱- رباعی و نیما.....
۴۳.....	۲- رباعی و شاعران نیمایی.....

- ۳- رباعی امروز ایران ۴۷
- ۴- ترانه و دوبیتی ۵۱
- ۵- تکبیت ۵۴
- ج- شعر کوتاه، شاعران نیمایی و شاعران پسانیمایی ۵۷
- ۱- طرح ۵۸
- ۱- بیده- شعر ۶۲
- ۱- کوتاه‌ها، شعرهای شاعران نیمایی ۶۵
- ۴- یدالله رؤیایی ۷۲
- ۵- م. آزاد (محمد مشرف آزاد تهرانی) ۷۹
- ۶- محمد زهری ۸۱
- ۷- منصور اوجی ۸۵
- ۸- بیژن جلالی ۸۷
- ۹- اسماعیل رها ۹۷
- د- نگاهی کوتاه به دیگر جریان‌های شعر کوتاه پیش از انتشار هایکو ۹۸
- پی‌نوشت‌های فصل اول ۱۰۱
- فصل دوم: شعر کوتاه پس از انتشار هایکو برگردان حدیث ملووع، پاشایی ... ۱۰۵
- الف- هایکو چیست؟ ۱۰۶
- ۱- تعریف هایکو ۱۰۶
- ۲- ارتباط هایکو با فلسفهٔ دین ۱۱۰
- ۳- همه چیز دربارهٔ هایکو ۱۱۵
- ۴- تحلیلی بر نقاشی ژاپنی و رابطهٔ آن با هایکو و فلسفهٔ دین ۱۲۳
- ۵- مشهورترین هایکوسرایان ژاپن ۱۲۶
- ۶- هایکوی مدرن ۱۲۹
- ۷- تأثیر هایکو بر شعر و ادبیات دیگر ملل ۱۳۰
- ۸- چرایی گسترش هایکو ۱۳۵

- ب- مقایسه هایکو با شعر فارسی ۱۳۷
- ۱- مقایسه هایکو با ترانه و دوبیتی ۱۴۲
- ۲- مقایسه هایکو با رباعی ۱۴۶
- ۳- مشکلات ترجمه هایکو ۱۴۸
- ج- شعر کوتاه پس از انتشار هایکو در ایران ۱۵۵
- ۱- موج سوم / شعر ایجاز ۱۵۵
- ۲- شعر کوتاه در دهه هفتاد ۱۵۶
- ۳- هاشم اشعر گیلکی (شعر اکنون گیلان) ۱۵۹
- پی نوشت‌ها: فصل دوم ۱۶۴
- فصل سوم شعر غرض ۱۶۷
- الف- شعر کوتاه امروز ۱۶۷
- ۱- ویژگی‌های شعر کوتاه امروز فارسی ۱۶۸
- ۲- شعر کوتاه- شعر بلند ۱۹۲
- ۳- معرفی سه گانی ۱۹۴
- ۴- شبه هایکوسرایي در ایران ۱۹۶
- ب- شعر طرح چیست؟ ۲۰۹
- ۱- ریشه‌شناسی لغوی و اصطلاحی عنوان "طرح" ۲۰۹
- ۲- شعر طرح ۲۱۴
- ۳- شعر طرح، مدرن یا پست‌مدرن؟! ۲۴۷
- پی نوشت‌های فصل سوم ۲۵۸
- فصل چهارم: مشاهیر شعر طرح ۲۵۹
- الف- شماری از برجسته‌ترین شاعران طرح ۲۵۹
- ۱- قدسی قاضی نور ۲۵۹
- ۲- غلامرضا کافی ۲۶۱
- ۳- سیروس نوذری ۲۶۳

- ۴- قیصر امین پور ۲۶۶
- ۵- اکبر اکسیر ۲۶۹
- ۶- جلیل صفر بیگی ۲۷۲
- ۷- ابراهیم اکبری دیزگاه ۲۷۵
- ب- نمونه‌هایی از برجسته‌ترین اشعار طرح ۲۷۷
- ۱- سید علی محمودی ۲۷۷
- ۲- سید علی صالحی ۲۷۷
- ۳- سید علی میرافغانی ۲۷۸
- ۴- حمیدرضا خاوری ۲۷۹
- ۵- محمود فلکی ۲۸۰
- ۶- ضیاءالدین خالقی ۲۸۱
- ۷- بیژن نجدی ۲۸۲
- ۸- رضا چایچی ۲۸۳
- ۹- حسین سروش ۲۸۴
- ۱۰- سید حسن حسینی ۲۸۵
- ۱۱- عبدالرحیم سعیدی راد ۲۸۶
- ۱۲- فرشته پناهی ۲۸۶
- ۱۳- کیوان ملکی سوادکوهی ۲۸۷
- ۱۵- مجید سعدآبادی ۲۸۸
- ۱۶- صدرالدین انصاری زاده ۲۸۸
- ۱۷- سید احمد حسینی ۲۸۹
- ۱۸- سید ضیاءالدین شفیعی ۲۸۹
- ۱۹- مهدی حبیبی حصار ۲۹۰
- ۲۰- علیرضا راهب ۲۹۰
- ۲۱- سید رضا خاتمی ۲۹۱

۲۹۲.....	۲۲- سارا محمدی اردهالی
۲۹۳.....	۲۳- نسترن شهبازی
۲۹۴.....	بی‌نوشت‌های فصل چهارم
۲۹۵.....	بخش دوم: عناصر شعری در طرح (ترانک)
۲۹۷.....	فصل اول: زبان در شعر طرح
۲۹۷.....	۱- اهمیت زبان در شعر
۳۰۳.....	ب- زبان در شعر طرح
۳۰۹.....	ج- ایجاز، مهم‌ترین ویژگی زبانی در شعر طرح
۳۱۱.....	۱- ایجاز در طرح با بهره‌گیری از استعاره
۳۱۲.....	۲- ایجاز در طرح با بهره‌گیری از تشبیه
۳۱۳.....	۳- ایجاز در طرح با حذف فعل
۳۱۴.....	۴- ایجاز قصر در شعر طرح
۳۱۵.....	۵- ایجاز حذف در شعر طرح
۳۱۷.....	۶- ایجاز مفهومی در شعر طرح
۳۱۹.....	۷- ایجاز تصویری در شعر طرح
۳۲۲.....	د- دیگر ویژگی‌های زبانی در شعر طرح
۳۲۲.....	۱- واژگان در طرح
۳۲۸.....	۲- اصطلاحات محاوره در طرح
۳۳۱.....	۳- بدیع در طرح
۳۳۱.....	۳-۱- بدیع
۳۳۱.....	۳-۲- بدیع لفظی
۳۳۲.....	۳-۳- جناس در طرح
۳۳۲.....	۳-۳-۱- جناس مرکب
۳۳۴.....	۳-۳-۲- جناس لفظ و جناس زاید
۳۳۵.....	۳-۳-۳- جناس قلب

و فهرست

۳۳۵	۳-۴- بدیع معنوی
۳۳۶	۳-۵- ایهام در طرح
۳۴۰	پی‌نوشت‌های فصل اول
۳۴۳	فصل دوم: شکل و ساختار در شعر طرح
۳۴۴	الف- گردهای لفظی در طرح
۳۴۴	۱- ماهنگی‌های واجی و واج‌آرایی
۳۴۵	۲- تبدیل
۳۴۶	۳- تتابع‌اضافات
۳۴۷	۴- تکرار
۳۴۸	۵- کارکرد کلمات
۳۵۰	۶- شکل و ترتیب بیان مقصود
۳۵۱	۷- ساختمان دستوری
۳۵۳	۸- نحوه کاربرد قافیه
۳۵۴	۹- وزن
۳۵۵	ب- شگردهای شکلی در طرح
۳۵۵	۱- نوشتن واژه‌ها در جاهایی خاص از سطر
۳۵۵	۱-۱- نوشتن کلمات در ابتدای سطر یا طرح
۳۵۶	۱-۲- نوشتن کلمات در انتهای سطر یا طرح
۳۵۶	۲- فرم نوشتن سطرها
۳۵۸	۳- فاصله میان قسمت‌ها
۳۶۰	۴- جدانویسی بعضی از سطرها
۳۶۱	۵- نشانه‌های نگارشی
۳۶۱	۵-۱- کارکردهای ذکر نشانه‌های نگارشی
۳۶۳	۵-۲- کارکردهای حذف نشانه‌های نگارشی
۳۶۴	ج- شگردهای معنوی در طرح

۳۶۴	۱- تقابل و هماهنگی بین واژه‌ها و عبارت‌ها.....
۳۶۶	۲- تمهیدات غافلگیر کننده.....
۳۶۸	پی‌نوشت‌های فصل دوم.....
۳۶۹	فصل سوم: صور خیال در شعر طرح.....
۳۷۰	الف- تصویر در طرح.....
۳۷۲	۱- تصویر زمان (شب، روز، صبح و غروب) در شعر طرح.....
۳۷۴	۱-۱- احمد شاملو.....
۳۷۵	۱-۲- نسترن شهبازی.....
۳۷۵	۱-۳- مهیل محمودی.....
۳۷۵	۱-۴- مهدی مدآبادی.....
۳۷۶	۱-۵- بدال حیم بیدی‌راد.....
۳۷۶	۲- تصویر فصل‌ها و پهنای طرح.....
۳۷۷	۱-۲- یدالله رؤیا.....
۳۷۷	۲-۲- سهیل محمودی.....
۳۷۸	۲-۳- عبدالعظیم صاعدی.....
۳۷۹	۲-۴- رؤیا ولی‌زاده.....
۳۸۰	۳- تصویر مرگ در شعر طرح.....
۳۸۰	۳-۱- سارا محمدی اردهالی.....
۳۸۰	۳-۲- صدرالدین انصاری‌زاده.....
۳۸۰	۳-۳- مرمر الفت.....
۳۸۱	۳-۴- وحید کیانی.....
۳۸۱	۳-۵- بیژن جلالی.....
۳۸۱	۴- تصویر مفاهیم انتزاعی در شعر طرح.....
۳۸۲	۴-۱- غلامحسین نصیری‌پور.....
۳۸۲	۴-۲- م- مؤید.....

ح..... فهرست

- ۳۸۲..... ۳-۴ قدسی قاضی نور
- ۳۸۳..... ۴-۴ علیرضا راهب
- ۳۸۳..... ۵-۴ سیدحسن حسینی
- ۳۸۴..... ۵- تصویر پدیده‌های تازه در شعر طرح
- ۳۸۴..... ۵-۱- منوچهر کوهکن
- ۳۸۴..... ۵- بهمن نشاطی
- ۳۸۵..... ۵-۳- اک اکسیر
- ۳۸۵..... ۵-۴- بسترز مه‌بازی
- ۳۸۶..... ۵-۵- حیدر شاد سری
- ۳۸۶..... ۶- تصویر دنیای کودکی در شعر طرح
- ۳۸۶..... ۶-۱- قدسی قاضی زر
- ۳۸۶..... ۶-۲- سیداحمد حسینی
- ۳۸۷..... ۶-۳- قیصر امین‌پور
- ۳۸۷..... ۶-۴- بیژن جلالی
- ۳۸۸..... ۶-۵- مهدی حبیبی حصار
- ۳۸۸..... ب- نماد در طرح
- ۳۹۲..... ۱- فصل‌ها
- ۳۹۲..... ۱-۱- بهار
- ۳۹۲..... ۱-۲- زمستان
- ۳۹۳..... ۲- شب
- ۳۹۳..... ۲-۱- محمد زهری
- ۳۹۴..... ۲-۲- محمدرضا شفیعی کدکنی
- ۳۹۴..... ۳- پنجره
- ۳۹۵..... ۴- آینه
- ۳۹۵..... ۴-۱- محمدرضا شفیعی کدکنی

- ۴-۲- صدرالدین انصاری زاده ۳۹۵
- ۵- پرندگان ۳۹۶
- ۵-۱- پرنده - آواز - قفس - میله ۳۹۶
- ۵-۲- کلاغ ۳۹۷
- ۵-۳- عقاب ۳۹۸
- ۵-۴- خروس ۳۹۸
- ۵-۵- کبوتر ۳۹۹
- ج- اسطوره در طرح ۳۹۹
- ۱- بلوط، غوره زاگرس نشینان ۴۰۲
- ۲- قهرس ۴۰۳
- ۳- بهره گیری از اساطیر شاهنامه در شعر طرح ۴۰۴
- پی نوشت های فصل دوم ۴۰۶
- فصل چهارم: محتوا در شعر طرح ۴۰۷
- الف- تبلور عشق و روابط انسانی در شعر طرح ۴۱۳
- ۱- سهیل محمودی ۴۱۴
- ۲- بیژن جلالی ۴۱۵
- ۳- جلیل صفریگی ۴۱۸
- ۴- مجید سعدآبادی ۴۲۰
- ۵- قیصر امین پور ۴۲۰
- ۶- نرگس الیکایی ۴۲۱
- ۷- ابراهیم اکبری دیزگاه ۴۲۱
- ۸- مهدی حبیبی حصار ۴۲۲
- ۹- سیداحمد حسینی ۴۲۳
- ۱۰- نسترن شهبازی ۴۲۴
- ب- تبلور انواع پدیده های اجتماعی- انسانی در شعر طرح ۴۲۵

۴۲۵.....	۱- بیان دردهای اجتماعی- سیاسی در طرح
۴۲۸.....	۱-۱- محمدرضا شفیعی کدکنی
۴۲۹.....	۲-۱- قدسی قاضی نور
۴۳۰.....	۳-۱- سهیل محمودی
۴۳۱.....	۴-۱- ابراهیم اکبری دیزگاه
۴۳۴.....	۵-۱- اجتماعیات و دیگر شاعران طرح گوی
۴۳۶.....	۱- نمود اندیشه‌های اجتماعی- فلسفی در طرح
۴۴۰.....	۳- ترک‌های سنگ در طرح
۴۴۳.....	۴- یادکرد بزرگ در طرح
۴۴۷.....	۵- چستی شعردر طرح
۴۴۹.....	۶- شاعران در طرح
۴۵۰.....	۷- تقابل سنت و مدرنیته در طرح
۴۵۲.....	۸- آوای تنهایی در طرح
۴۵۴.....	۹- فریاد سکوت در طرح
۴۵۵.....	۱۰- زندگی در طرح
۴۵۷.....	۱۱- یأس، ناامیدی و افسردگی در طرح
۴۵۷.....	۱۲- بازتاب درد و اندوه در طرح
۴۶۰.....	پی‌نوشت‌های فصل چهارم
۴۶۱.....	سخن آخر
۴۶۹.....	نمایه
۴۹۱.....	کتابنامه

با آنکه شعر عریض به عنوان کامل‌ترین نوع شعر کوتاه، در دو دهه اخیر، حضوری چشمگیر در ادبیات معاصر داشته، و نقشی مستمر در انعکاس تمامی مسائل و دغدغه‌های جامعه ام‌روز ایفا کرده است، از دسترس مطالعات علمی، اصولی و نقادانه دور مانده، و اکنون حواشی پراکنده است در پژوهش‌های دانشگاهی جایگاهی فراخور بیابد؛ از این رو با رجه تمام محب‌ودیت‌ها و مشکلات این راه، بر آن شدیم تا با گردآوری تمامی منابع و راجع معتبر موجود در زمینه نوآوری در ادبیات معاصر، به ویژه شعر کوتاه، مجموعه‌ای را برای معرفی "شعر طرح"، که از زیر مجموعه‌های شعر کوتاه و کامل‌ترین نوع آن است، و بررسی علمی و اصولی عناصر شعری در آن، چون: زبان، ساختار، درون‌نیال و محتوا تدوین کنیم، و نیز نظریاتی جهت شناخت هر چه بهتر این نوع شعری ارائه دهیم.

شعر طرح، شعر زمان ماست؛ از آن جهت که: "شعر زمان نوعی سخن‌نویایی و پیوند شعر با تمامی پدیدارهای نو و همه هنرهای عصر جدید است" (حمیدیان، ۱۳۸۱: ۲۲۹). همچنین: "شرایط اجتماعی هر دوره هنر و ادبیات خاص خود را می‌طلبد" (حسن‌لی، ۱۳۸۶: ۳۱)، و انسان امروز می‌تواند بازتاب تمامی مسائل و دغدغه‌های روحی و اجتماعی خود را در طرح مشاهده کند. طرح‌ها، ایجازی

هستند از سخن‌های گفته و ناگفته انسان در عصر فروپاشی قطعیت‌ها و یورش احتمالات و سردرگمی‌ها.

اگرچه شعر کوتاه از میراث‌های اصیل ادبی ماست، اما دلیل توجه روز افزون به این نوع شعری، همگامی و هم‌نوایی آن است با سرعت جامعه مدرنیته معاصر. شعر کوتاه- به ویژه طرح به عنوان کامل‌ترین نوع آن- با ساختار مختصر خود، رسالت بیان بیشترین معانی و مفاهیم را در قالب کمترین تعداد واژگان و در حداقل زمان ممکن به مخاطب تیزبین، اندیشه‌ورز و جدی شعر امروز بر عهده دارد.

با وجود این، شعر طبعی و آدای از قید محدودیت‌های زبانی، زمانی، محتوایی و وزنی در آن، مانند دیدن تواندیشی‌های موجود در شعر معاصر، همچنان با مخالفت‌هایی روبه‌روست. "بسی از اندیشه‌های کهنه‌گرا که به هر پدیده تازه با سوءظن نگاه می‌کنند، حتی هنوز هم به تأثیرپذیری قالب شعر آزاد ایران از شعر اروپا، همچون جرمی غیرقابل بخشش می‌نگرند و همواره در جریان‌های شعر معاصر به دنبال ردپای استعمار می‌گردند. در حالی که رها شدن از قالب‌های بسته سنتی شعر فارسی و روی آوردن به فرم‌ها و قالب‌های آزاد ضرورت مسلم دنیای معاصر بوده و این اتفاق تقریباً در همه زبان‌ها و در همه جای دنیا روی داده است" (حسن‌لی، ۱۳۸۶: ۱۷).

تأکید می‌شود که انسان معاصر، همچون دیگر ابعاد و جوانب زندگی مدرن، که با گذشت زمان به سوی هرچه پیشرفته‌تر شدن در حرکت است، در اندیشه‌ها، ایدئولوژی‌ها، آرمان‌ها و دیدگاه خود نسبت به جهان و انسان نیز یقیناً نیاز به تکامل دارد، و بازتاب تمامی این دگرگونی‌ها و دگراندیشی‌ها را

تنها می‌توان در هنر و ادبیاتی نو و همسو با عصر جدید مشاهده نمود؛ "البته همچون روز روشن است که نو و معاصر بودن یک اثر - شعر - مشروط به درک موقعیت‌های زمانی - مکانی و اشراف بر پدیده‌ها و عناصری است که به این زمان و مکان و به "این جا" و "اکنون" مربوط می‌شود. بدین ترتیب استعاره، تمیل، عاطفه، تخیل و ... از منشور همین ادراک می‌گذرند. معاصر بودن یک اثر صریحاً در پیوند با القای مفهومی و یا تصویری یک مضمون سیاسی - اجتماعی که ضماً کارکردی مثبت دارد، مورد نظر نیست، بلکه درک شهودی این مضامین و مضامین دیگر با حضوری جدید در عرصه زبان، آشنایی‌زدایی از عوامل بیان (تصویر، ترکیب، ...) باعث می‌شود که میزان نو و معاصر بودن یک اثر تا حدی روشن شده و یافته‌ای حسی شاعر از مضامین همه‌زمانی مثل عشق، مرگ و ... نیز اگر به‌سر زمان و مکان و زبانی متحول "شکل" نگیرد، چگونه می‌تواند نو و معاصر نامیده شود؟" (باباچاهی، علی، گزاره‌های منفرد، ص ۲۳۰. به نقل از حسن‌لی، ۱۳۸۶: ۱۴-۱۵؛ و شعر طرح نیز از این قواعد مستثنی نیست.

البته صاحب‌نظرانی چون سیروس نوذری، محمدعلی صالحی، کاووس حسن‌لی، سیدعلی صالحی، سیدعلی میرافضلی، غلامرضا کافی ... درباره اهمیت شعر کوتاه مطالب و نظریاتی ارائه داده‌اند. همچنین کسانی چون شاکر سوری، کاکایی، ترابی، سادات شریفی - ظهیرامامی، جعفری، سجادی، نجاتی، بختیاری، باباچاهی، خرمشاهی و ... در نقد اشعاری از شاعران کوتاه‌سرا، اشاره‌ای به برخی ویژگی‌های این نوع شعر داشته‌اند - که در تدوین پژوهش حاضر، از طریق جستجوی کتابخانه‌ای و نمایه از آثار این نویسندگان بهره کافی برده شده

است؛ اما مطالعات و بررسی‌های ما نشان می‌دهد که تا به حال موضوعی با چنین عنوان و شمول و در زمینه چنین شعری- شعر طرح به عنوان کامل‌ترین نوع شعر کوتاه- آن هم با نگاهی پژوهشی صورت نگرفته، و بررسی عناصر شعری مختلف در طرح، به صورت مستقیم و به دو روش علمی و کاربردی، تقریباً ی‌ساخته است.

مجموعه حاضر دارای دو بخش است؛ بخش اول- کلیات و مفاهیم- شامل چهار فصل به قرار زیر:

فصل اول با عنوان "بشنو شعر کوتاه پارسی"، به بررسی قالب‌های کهن شعر کوتاه پارسی در ایران پیش از اسلام- که شامل قالب‌های کوتاه تاریخی در نقاط مختلف کشور نیز می‌گردد- قالب‌های سنتی شعر کوتاه معاصر، شعر کوتاه، شاعران نیمایی و شاعران پس از او، و نگاهی کوتاه به دیگر جریان‌های شعر کوتاه پیش از انتشار هایکو، برگردان احمد شاملو و ع. پاشایی پرداخته است.

در فصل دوم به معرفی هایکو- شعر سنتی ژاپن- و مقایسه آن با شعر فارسی تأکید شده، و همچنین شعر کوتاه پس از انتشار هایکو در ایران، مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل سوم در جهت شناخت هرچه بهتر شعر طرح تدوین شده، که در آن مباحثی چون: شعر کوتاه امروز و چستی شعر طرح مطرح گردیده است.

در فصل چهارم- مشاهیر شعر طرح- شماری از برجسته‌ترین شاعران طرح، و نمونه‌هایی از محوری‌ترین اشعار طرح مورد بحث و بررسی واقع شده است.

بخش دوم- عناصر شعری در طرح(ترانک)- نیز در چهار فصل تنظیم شده است:

در فصل اول- زبان در شعر طرح- نخست به اهمیت زبان در شعر، به ویژه شعر طرح پرداخته شده، و سپس صنعت ایجاز، با عنوان مهم ترین ویژگی زبانی در طرح، و همچنین دیگر ویژگی های زبانی در این نوع شعری چون: واژگان، اصطلاحات محاوره به کار رفته در آن و کارکرد بدیع در طرح مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل دوم، تحت عنوان "شکل و ساختار در شعر طرح"، شگردهای لفظی، شکلی و معنوی به کار رفته در ترانک که باعث انسجام هرچه بیشتر فرم و ساختار این نوع شعری گردیده، مطرح شده است.

در فصل سوم- صور- بهال- در شعر طرح- توضیحاتی از کارکردهای انواع صور خیال چون: تصویر، نماد و استعاره در ترانک ها بررسی گردیده است.

در فصل چهارم نیز- که آخرین فصل این مجموعه است- یعنی بررسی محتوا در شعر طرح، تبلور عشق و روابط انسانی در طرح، همچنین بازتاب انواع پدیده های اجتماعی- انسانی در این نوع شعر تبیین شده است.

لازم به ذکر است، تمام مطالبی که در این مجموعه زیر آنها خط کشیده شده، به دلیل تأکید ما بر آنها بوده است. همچنین شماره هایی که به از برخی مطالب در پرانتز- ()- آمده، نشان دهنده وجود پی نوشت برای آنهاست، که پی نوشت های مربوط به هر فصل، در پایان همان فصل آورده شده اند.

سخن دیگر آنکه خواننده در این کتاب با نقل قول های مختلف زیادی روبه رو می گردد- که همه با یادکرد کامل نشانی مأخذ باز نموده شده اند؛ دلیل این

امر آن است که هرگاه در توضیح مطلبی، متوجه شده‌ایم که پیش از ما، صاحب‌نظرانی به گونه‌ای شایسته آن را در جایی بیان کرده‌اند، جهت پاس-داشت حقوق آن بزرگان، سخن آنان را به نام خودشان به این متن افزوده‌ایم، تا نظرات ایشان را به نام خود بازنویسی نکرده باشیم. همچنین یکی از اهداف اصلی ما در این کتاب آن بوده، که نخست تمامی نظریات، اندیشه‌ها و انتقادات ارزشمند و قابل‌اعتنای صاحب‌نظران حوزه شعر کوتاه به طور اعم و شعر طرح به طور اخص را در این گردآوری کنیم، و سپس با تکیه بر آرای این بزرگان، برای نیل به مقصود خود که همانا تبیین اصول و موازین شعر طرح، و تحلیل این نوع شعری در چهار حوزه زبان، محتوا، صور خیال و ساختار، و در یک کلام نمایاندن چهره‌ای بدیع و دیدگوار طرح- به عنوان کامل‌ترین نوع شعر کوتاه- است، همت گماریم، که البته بر خرداندگان هوشیار پوشیده نیست که در ورود به تمامی عرصه‌های نوین علمی، از بهر گیری و اتکا بر دانسته‌ها و تجربیات متقدمین آنها گریزی نیست.

از این رو پیشاپیش از عزیزانی چون سیروس نودین، که دوس حسن‌لی و دیگر بزرگانی که در تدوین این کتاب و نامگذاری برخی از بخش‌ها و فصل‌های آن، از نظریات آنها- چه به صورت مستقیم و چه به طور غیرمستقیم- بهره‌جسته‌ایم، نهایت سپاس و امتنان خود را به جای می‌آوریم. بایسته است سپاس ویژه خود را پیشکش مدیر فرهیخته و توانمند انتشارات علم و دانش، جناب آقای محمد تیموری، بنماییم که با آزادمنشی درخور تحسینی، زمینه چاپ و انتشار اثر حاضر را فراهم کردند.

امید است این مجموعه بتواند در بررسی‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی آینده درباره شعر کوتاه مدرن ایران، با تکیه بر آثار گرانمایه ای چون "کوتاه‌سرایی" سیروس نودری و "گونه‌های نوآوری در شعر معاصر ایران" از دکتر کاووس حسن‌لی - چنانکه نویسندگان، از این کتب ارزشمند بهره کافی برده و بنای کلیت و مفاهیم این اثر، بر شالوده آنها پایه ریزی شده است -، راهگشا باشد.

تهران، زمستان ۱۳۹۴

www.ketab.ir